

ler Lajos akkori ügyvezető miniszterelnök aláírásával kibocsátott 2040/1944. sz. M. E. rendelet felhatalmazta a kormányzót, hogy a minisztertanács javaslatára különleges mentesítést adjon olyan személyeknek, akik a tudomány, a művészet vagy a közgazdasági élet terén, vagy egyébként az ország javára szerzett kimagasló érdemeik folytán, vagy egyéb különös méltánylást érdemlő okból ezt megérdemlik. A rendelet külön hangsúlyozta, hogy a mentesítés az 1941:XV. tc.-ben foglalt fajvédelmi rendelkezések hatályát egyáltalán nem, a vagyoni jogi rendelkezések hatályát pedig csak annyiban érinti, amennyiben a mentesítés arra külön rendelkezést tartalmaz.¹¹² A rendeletet a zsidók többsége örömmel fogadta, a szélsőjobboldal, különösen a Magyar Nemzeti Szocialista Párt egyes elemei azonban hevesen elítélték.¹¹³

A különleges mentesítések koncepcióját Mester Miklós, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium államtitkára dolgozta ki Ambrózy Gyulával, a kormányzói kabinetiroda vezetőjével együtt. Elfogadását csak az augusztus 7-i kormányváltások tették lehetővé, melyek következtében Imrédyt, Jarosst és Kundert a kormányzóhoz lojálisabb férfiak váltották fel. A 2040. sz. rendelet elfogadása előtt Ambrózy különleges, „ideiglenes” mentesítési bizonyítványokat adott ki, melyek feljogosították viselőiket, hogy lakásaikban maradhassanak, és levehessék ruházatukról a sárga csillagot. A Zsidó Tanács három vezető személyisége – Stern, Petó és Wilhelm – így, „megkülönböztető jelzéseik” nélkül jelentek meg a Tanács augusztus 17-i ülésén, több kollégájuk megdöbbenésére és megrökönyödésére.

Noha a zsidók különböző minisztériumokhoz nyújtották be mentesítési kérvényüket, ezeket általában a minisztertanács irodáihoz továbbították, ahol névsorokat készítettek, melyeket a kormányzónak nyújtottak be jóváhagyásra. A mentesítések továbbításának központja Mester irodája volt a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban, ahol több tisztviselő is rokonszenvezett Mesternek a mentesítésről vallott nézeteivel.¹¹⁴ Ambrózy és Mester tevékenysége révén a legkiválóbb zsidó írók, művészek, tudósok és akadémikusok közül többen különleges mentességi státust kaptak.¹¹⁵ A mentesítésekkel összefüggő adminisztratív teendőket Balla István tanácsos irodája intézte az Űri utcában, közel a királyi palotához. A rendszer természetesen visszaélésekhez és korrupcióhoz vezetett. Habár sok ezer, a rendeletben megszabott kategóriákba tartozó zsidót csak azután mentesítettek, hogy rengeteg dokumentumot nyújtottak be, mások, akik összekötésekkel és pénzzel rendelkeztek, minden különösebb erőfeszítés nélkül megkapták a maguk bizonyítványát.¹¹⁶

Néhány zsidó, aki jogosult lett volna a mentesítésre, nem volt hajlandó elfogadni ezt a státust, inkább szolidaritását demonstrálta a zsidó tö-